

DOKTORANTŪROS STUDIJŲ DALYKO SANDAS

Dalyko pavadinimas	Mokslų kryptis (šaka) kodas	Fakultetas	Katedra
RETORIKOS TEORIJA	Filologija 04H	Filologijos	Lietuvių kalbos
Studijų būdas		Studijų būdas	Valandų skaičius
paskaitos		<u>konsultacijos</u>	64
<u>individualus</u>	136	seminarai	
Kreditų skaičius	5		

Dalyko anotacija
<p>Retorikos teorijos kursas, sudarytas iš 12 savarankiškų temų, skirtas retorikos, kaip argumentacijos teorijos, sampratos ir pagrindinių jos postulatų problematikai nuo šio mokslo atsiradimo iki naujausių moderniosios retorikos tyrimų. Laikomasi keturių retorikos teorijos kanonų - <i>inventio</i>, <i>dispositio</i>, <i>elocutio</i>, <i>actio</i>, apžvelgiama, kiek kiekviena iš šių dalių susijusios su argumentacijos teorija.</p> <p><i>Inventio</i> temoms skirtuose skyriuose dėmesys skiriamas logikos ir retorikos vienovei bei loginei topikai. Aptariami logikos dėsniai ir logikos klaidų tipai.</p> <p><i>Dispositio</i> temos gvildena retorikos teorijos branduolį sudarančią argumentacijos teoriją, iš jos - tezės, argumentų ir demonstracijos kritika.</p> <p>Šioje dalyje aptariami teksto komponavimo principai, viešosios kalbos struktūra. Įžangos ir pabaigos funkcijos. Retorinio argumentavimo taisyklės ir argumentų tipai.</p> <p>Keletas temų skirtos dialoginėms viešosioms kalboms: diskusijos, ginčo, polemikos principų analizei, klausimų ir atsakymų strategijai ir taktikai, pateikiama naujausia klausimų ir atsakymų tipologija.</p> <p><i>Elocutio</i> skyriaus temos aptaria retoriką kaip kūrybiško mąstymo teoriją, pagrindines stiliaus kategorijas, logikos ir paralogikos fenomeną argumentacijoje. Tropai ir figūros analizuojami kaip kognityvinis fenomenas, kaip semantinės ir sintaksinės transpozicijos ir transformacijos pasakymo lygmeniu. Pateikiama moderniosios retorikos tropų ir figūrų klasifikacija.</p> <p><i>Actio</i> skyriui skirtose temose aptariami kalbėtojo santykiai su auditorija, paralingvistinių retorinių priemonių svarba argumentacijai, klausytojų pažinimas, grįžtamojo ryšio sąvoka.</p>

Pagrindinė literatūra
<p>Austin Sarat and Kearns Thomas. The Rhetoric of Law. Ann Arbor, 1994.</p> <p>Bredemaier K. Čiornaja retorika. Vlast' i magija slova. Al'pina Biznes Buks. Maskva, 2008.</p> <p>Casagrande D.O., Casagrande R. D. Oral communication. California, US, 1986.</p> <p>Corbett E. Classic rhetoric for the Modern Student. New York, 1971.</p> <p>Dubois J. Rhetorique generale par le groupe M. Paris, 1970.</p>

Encyclopedia of rhetoric. Thomas O. Sloane, Editor in Chief. Oxford, 2001.

Grebliauskienė B., Večkienė N. Komunikacinė kompetencija. Komunikabilumo ugdymas. Vilnius: Žara, 2004.

Historisches Wörterbuch der Rhetorik. I-VIII. Tübingen, 1992-2007.

Humes James C. Čerčilio iškalba, Linkolno tvirtybė: geriausių oratorių sėkmės paslaptys. Vilnius, Vaga, 2006.

Joule Robert-Vincent, Beauvois Jean-Leon. Manipuliacijos vadovas padoriems piliečiams. Vilnius, Alma littera, 2005.

Juodytė A. Manipuliacinės įtraukimo į komunikaciją strategijos periodinėje spaudoje, *Žurnalistikos tyrimai*. [Mokslo darbai (*Komunikacija ir informacija*)], 1, 2008, 25-40.

Korolko M. Sztuka retoryki: przewodnik encyklopedyczny. Warszawa, 1990.

Koženiauskienė R. Retorika: iškalbos stilistika. Vilnius, 2001.

Koženiauskienė R. Juridinė retorika. Mokslo studija. Vilnius: Teisinės informacijos centras. 2005.

Lewinski P. Retorika reklamy. 1999.

Ryborz H. Menas įtikinti. Kaip žmones palenkti į savo pusę. Vilnius, 1999.

Todorov T. Tropy i figury/ Pamiętnik literacki, z. 2, 1977.

Ulčinaityė E. Lietuvos Renesanso ir Baroko literatūra. Vilnius, 2001.

Ziomek J. Retoryka opisowa. Wrocław, 1990.

Župerka K. Tekstas etinės stilistikos požiūriu, *Žmogus ir žodis* 7 (1), 2005, 25-28.

Баранов А.Н. Метафорическая интерпретация понятия «коррупция»: языковые грани онтологизации бессознательного/ Текст, интертекст, культура. Москва, 2001, с. 572-593.

Баранов А. Н. Лингвистическая экспертиза текста, Москва: Флинта, Наука, 2007.

Граудина Л. К. Культура парламентской речи. 1994.

Зарецкая Е. Н. Риторика: Теория и практика речевой коммуникации. Москва, 1998.

Земская Е. А., Ширяев Е. Н. Устная публичная речь: разговорная или публичная/ Вопросы языкознания, 1980, 26 с. 61-72.

Клюев Е.В. Риторика: *Inventio, Dispositio, Elocutio*. 2001.

Крейдлин Т. Е. Риторика поэты/ Язык и культура. Факты и ценности. Москва. 2001, с. 207-216.

Лотман М. Ю. Риторика. Избранные статьи в 3-х томах. Таллин, 1992.

Перельман Х. Язык и моделирование социального взаимодействия. Москва, 1987.

Konsultuojančiųjų dėstytojų vardas, pavardė	mokslo laipsnis	pedag. vardas	Svarbiausieji darbai mokslo kryptyje (šakoje) paskelbti per pastaruosius 5 metus
Regina Koženiauskienė	Habil. dr.	Prof.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Frazeologinis diskursas: manipuliacijos ar kalbos žaidimų galimybės. Prieiga per internetą, 2009, nr.2 http://www.lietuviukalba.lt/index.php?id=69. ISSN 1822-525X 2. Vir bonus: retorinė tradicija ar lūžis? Humanities in new Europe = Humanitariniai mokslai naujojoje Europoje. T. 2, Science and society = Mokslas ir visuomenė, 2008, p. 320-327. 3. <i>Intertekstualumas: referencija, tariamas dialogas ir kitos stilistinės raiškos formos/</i> Lietuvių kalba, 2007, nr. 1. Prieiga per internetą: http://www.lietuviukalba.lt/index.php?id=69. ISSN 1822-525X 4. (su Jurgita Brasiūnaite). Kūrinių vaikams pavadinimų retorika“. Acta humanitarica universitatis Saulensis. T. 5 (2007), 2008, p. 220-226. 5. <i>Kazimiero Jauniaus „Dvasiškosios iškalbos“ stiliaus samprata/Lituanistica</i>, 2008, t. 54. Nr.3 (75), 2008, p. 27-36. ISSN 0235-716X. Indexed in CSA (linguistics and Language Behavior Abstracts). BSS (International Bibliography of Social Sciences). LABS (Linguistics abstracts online). 6. Juridinė Retorika. Mokslo studija. Vilnius: Teisinės informacijos centras. 2005, 475 p. 7. (kartu su Rasa Klioštoraityte) Oratoria forense Lituana: unita di morale e sentimento/ Res Balticae 10, 2004 [2005], p. 231–241. 8. Noscitur ex sociis: stilistinės frazeologijos aiškinimas teismų kalbose/ Specialybės kalba: sistema ir vartoseną. Mokslinės konferencijos darbai. Vilnius, 2004, Lietuvos Teisės universitetas, p. 60-66. 9. Žygimanto Liauksmo retorikos ir loginio mąstymo dermė/ Acta academiae artium Vilnensis (Vilniaus dailės akademijos darbai), 36, 2005, p. 63–68. 10. <i>Žodžio, elgesio ir jausmo kultūros dermė // Kalbos kultūra</i>. ISSN 0130-2795. 2006, nr. 79, p. 240-248. CEEOL. MLA Modern Language Association International Bibliography http://www.mla.org 11. <i>Moralų kalbėtojų iškalba puošia, iš amoralaus –</i>

daru juokdari/Gimtoji kalba, 2006 kovas Nr. 3, ISSN 0868-5134, p. 13-17. MLA Modern Language Association International Bibliography <http://www.mla.org>.

12. *Literatūrinės citatos kaip argumentų pagalbininkės advokatų tekstuose // Žmogus ir žodis*. 2005, t. 7, nr. 1, p. 83-86. CEEOL. ISSN 1392-8600. MLA Modern Language Association International Bibliography <http://www.mla.org>

13. *Konceptualiųjų metaforų etinis aspektas advokatų kalbose // Filologija*. 2005, t. 10, p. 52-56. MLA. ISSN 1392-561X. Index Copernicus

14. *Skoliniai teismų oratorių kalboje // Kalbos kultūra*. ISSN 0130-2795. 2004, nr. 77, p. 103-108. MLA Modern Language Association International Bibliography <http://www.mla.org>.

15. *Retorikos genezė iš justum et aequum dualizmo: teisės ir retorikos sąsajos/ Jurisprudencija, Mokslo darbai*, Mykolo Romerio universitetas, 2006, 8(86), ISSN 1392-6195, p. 18-23. TOC Premier.

16. *Brandaus Lietuvos piliečio paieškos politikų kalbose/ Parlamento studijos [Mokslo darbai]*, 2006, 6, ISSN 1648-9896, p. 153-166.

17. *Daiktavardžių deminutyvų eufemija advokatų kalbose/ Specialybės kalba: tyrimas ir dėstymas. Mokslinės konferencijos darbai. Mykolo Romerio universitetas*, 2006, ISBN 9955-19-043-4, p. 81-88.

18. *Politinė retorika etiniu požiūriu // Parlamento studijos*. 2005, nr. 3, p. 110-121. ISSN 1648-9896.

19. *Keletas retorinių figūrų variantų // Respectus philologicus*. ISSN 1392-8295. 2004, nr. 6(11), p. 64-69. TOC Premier.

Patvirtinta fakulteto taryboje 2009.05.29, protokolo nr.51

Dekanas doc. dr. Antanas Smetona

Priedas: Retorikos teorijos programa doktorantams

RETORIKOS TEORIJOS

programa doktorantams

1 tema. Retorikos samprata ir apibrėžimas. Pagrindinis retorikos tikslas. Retorikos funkcijos. Mitologinė retorikos genezė. Istorinė retorikos genezė. Sofistinė retorika. Aristotelio „Retorika“. *Logos, ethos* ir *pathos* vienovė pagal Aristotelį. Retorinis kalbėtojo idealas: *Vir bonus dicendi peritus*. Retorika Romoje: Ciceronas, Kvintilianas. Klasikinės retorikos mokslo dalys. Klasikinės retorikos tradicija Europoje. Oratoriaus asmenybės septynios didžiosios E.

2 tema. Retorika kaip disciplina Renesanso ir Baroko Lietuvoje. Retorikos krizės priežastys. Retorikos atgimimas. Naujoji argumentacinė retorika. Klasikinės ir naujosios retorikos santykis, pagrindiniai skirtumai. Retorikos, stilistikos ir literatūros teorijos ribos. Retorikos teorijos mokslo tarpdalykinis pobūdis. Klasikinės retorikos teorijos perspektyvos.

3 tema. Viešosios kalbos samprata. Viešųjų kalbų tipologija. Viešosios kalbos pagal tematiką: politinės, juridinės, akademinės, teologinės, administracinės kalbos. Retorika ir reklama. Manipuliavimo samprata retorikoje. Manipuliavimas reklamoje. Viešosios kalbos pagal funkcijas: informacinis, apeliacinis, emocinis kalbėjimas. Viešosios kalbos pagal informacijos perdavimo intencijas: imperatyvinis, ritualinis, provokacinis kalbėjimas. Viešosios kalbos motyvacija. Viešųjų kalbų parengimo formos. Logografo sąvoka. Viešųjų kalbų sakymo būdai. Pasirengimas ir improvizacija.

4 tema. *Inventio*. Retorikos ir logikos vienovė. Topo sąvoka retorikoje. *Loci communes*. Topika – mokslas apie loginius prasminius mąstymo modelius. Topai – orientyras, ką kalbėti. Kalbos logika. Loginės ir retorinės definicijos samprata. Logikos klaidų tipai. *Circulus vitiosus*. Retorinės priemonės, padedančios kalbos logiškumui.

5 tema. *Dispositio*. Teksto komponavimo principai. Viešosios kalbos struktūra. Įžangos ir pabaigos funkcijos. *Probatio*. Retorinė argumentacija. Argumentavimo taisyklės. *Refutatio*. Tezės kritika. Galimos klaidos. Argumentų kritika. Galimos klaidos. Demonstracijos kritika. Galimos klaidos. Argumentacijos ir kritikos strategija ir taktika. Argumentų tipai.

6 tema. Retorinė polemika. Polemikos strategija ir taktika. Implicitinis ir eksplisicinis polemikos pobūdis. Trys polemikos principai. Minčių ir žodžių adekvatumas. Decentrinis kryptingumas. Vienodas abiejų šalių saugumas ir lygiateisiškumas.

7 tema. Klausimų kėlimo technika. Klausiamųjų sakinių tipologija. Retorinio klausimo funkcijos. Atsakymai į klausimus. Replikų rūšys. „Skurdo“ argumentai vietoj atsakymų į klausimus.

8 tema. *Elocutio*. Pagrindinės elokucijos kategorijos. *Aptum* sąvoka retorikoje. Logika ir paralogika elokucijoje. Turinio sfera retorinėje struktūroje. Retorika – kūrybiško mąstymo teorija. Tropai – kognityvinis fenomenas. Tropų ir figūrų ryšys su loginėmis operacijomis. Tropai ir figūros - pozityvūs loginių klaidų analogai. Esminiai tropų ir figūrų skirtumai. Tropai – semantinės transpozicijos. Tropų rūšys. Pagrindinių tropų (metaforos, metonimijos, sinekdochos) funkcijos. Metaforos rūšys. Mintis ir konkretus paveikslas alegorijoje. Metaforos ir epiteto panašumai ir skirtumai. Metaforos ir metonimijos santykis. Sinekdocha – pirminis tropas (pagal Todorovą, Diubua ir kt.). Mikrofigūros – žodžio struktūros transformacijos. Makrofigūros – sakinio struktūros grupės. Konstrukcinės ir destruktinės figūros.

9 tema. Oratorinis stilius funkcinių stilių sistemoje. Sakytinės ir rašytinės kalbos skirtumai. Sakytinės kalbos spontaniškumas. Retorinės sakytinės kalbos poveikio priemonės.

10 tema. *Licentia rhetorica*. Retorinės laisvės samprata. Demokratijos – politinės laisvės – žodžio laisvės triada. Ironijos, humoro, sąmojo saikas oratoriaus kalboje. Sentencijų, frazeologijos, literatūrinių citatų vartojimas.

11 tema. *Actio*. Oratoriaus kūno kalba. Tarsena. Balsas. Tembras. Tonas. Intonacijų raiška. Akcentai. Pauzės. Gestų, mimikos ir laikysenos retorika.

12 tema. Auditorijos pažinimo svarba. Grįžtamojo ryšio sąvoka. Monologas ir dialogas retorikoje. Klausytojo pozicija ir reakcija. Nerefleksinis, refleksinis ir empatinis klausymas. Retorinės kontakto su auditorija palaikymo priemonės.